

Chatys, Klaudia Magdalena, Pawłowski, Piotr, Widłak, Karolina, Ziętara, Karolina, Kościółek, Aneta, Adamska-Kuźmicka, Iwona, Jakubowska, Klaudia. The problem of tissue and organ transplantation in the light of the dogma of world religions. *Journal of Education, Health and Sport*. 2022;12(10):275-280. eISSN 2391-8306. DOI <http://dx.doi.org/10.12775/JEHS.2022.12.10.032>
<https://apcz.umk.pl/JEHS/article/view/40360>
<https://zenodo.org/record/7274491>

The journal has had 40 points in Ministry of Education and Science of Poland parametric evaluation. Annex to the announcement of the Minister of Education and Science of December 21, 2021. No. 32343. Has a Journal's Unique Identifier: 201159. Scientific disciplines assigned: Physical Culture Sciences (Field of Medical sciences and health sciences); Health Sciences (Field of Medical Sciences and Health Sciences). Punkty Ministerialne z 2019 - aktualny rok 40 punktów. Załącznik do komunikatu Ministra Edukacji i Nauki z dnia 21 grudnia 2021 r. Lp. 32343. Posiada Unikatowy Identyfikator Czasopisma: 201159. Przypisane dyscypliny naukowe: Nauki o kulturze fizycznej (Dziedzina nauk medycznych i nauk o zdrowiu); Nauki o zdrowiu (Dziedzina nauk medycznych i nauk o zdrowiu).
© The Authors 2022;
This article is published with open access at Licensee Open Journal Systems of Nicolaus Copernicus University in Torun, Poland
Open Access. This article is distributed under the terms of the Creative Commons Attribution Noncommercial License which permits any noncommercial use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original author (s) and source are credited. This is an open access article licensed under the terms of the Creative Commons Attribution Non commercial license Share alike. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/>) which permits unrestricted, non commercial use, distribution and reproduction in any medium, provided the work is properly cited.
The authors declare that there is no conflict of interests regarding the publication of this paper.
Received: 06.10.2022. Revised: 20.10.2022. Accepted: 31.10.2022.

The problem of tissue and organ transplantation in the light of the dogma of world religions

Problematyka przeszczepów tkanek i narządów w świetle dogmatów religii świata

Klaudia Magdalena Chatys¹, Piotr Pawłowski², Karolina Widłak³, Karolina Ziętara⁴,
Aneta Kościółek⁵, Iwona Adamska-Kuźmicka⁶, Klaudia Jakubowska⁷

¹Graduate in Nursing, Medical University of Lublin | klaudia2911@interia.pl

²Student of the Faculty of Medicine at the Medical University of Lublin, Student Research Group at the Department of Nursing Development

<https://orcid.org/0000-0002-1197-7218> | pawlowskipiotr56@gmail.com

³Department of Pneumology, Oncology, and Allergology, Independent Public Clinical Hospital No. 4 in Lublin, Medical University of Lublin

<https://orcid.org/0000-0002-4850-5716> | karo.widlak@gmail.com

⁴Student of the Faculty of Medicine at the Medical University of Lublin

<https://orcid.org/0000-0002-6754-9263> | kar.zietara@gmail.com

⁵Department of Nursing Development, Faculty of Health Sciences, Medical University of Lublin

<https://orcid.org/0000-0001-5712-1629> | anetakosciolok@umlub.pl

⁶Department of Nursing Development, Faculty of Health Sciences, Medical University of Lublin

<https://orcid.org/0000-0001-7039-9908> | iwona.adamska-kuzmicka@umlub.pl

⁷Faculty of Health Sciences Vincent Pol University in Lublin

<https://orcid.org/0000-0003-4120-5304> | k.jakubowska@wssp.edu.pl

Abstrakt

Wstęp: Transplantacja dotyczy niemal każdego człowieka, często dotyka wielu niemal bezpośrednio, czy to w roli dawcy bądź biorcy. Obecność nieuleczalnej choroby, niewydolność bądź nieodwracalne uszkodzenie danego narządu sprawia, że pacjent wraz z zespołem terapeutycznym poszukuje skutecznych metod ratujących życie, w tym również możliwości przeszczepienia tkanek bądź narządów. Rozwój dziedziny transplantologii umożliwił wielu pacjentom dalsze życie. Paradoksalnie śmierć jednej osoby może ofiarować życie drugiej.

Cel pracy: Analiza stosunku do transplantacji w zależności do dogmatów głównych religii świata.

Materiał i metoda: Przeprowadzono niesystematyczny przegląd piśmiennictwa naukowego, polsko i angielskiego, według słów kluczowych: *transplantacja, transplantologia, religia,*

wyznanie, postawa. Nie wskazano ograniczenia czasowego oraz metodologicznego (ilościowe, jakościowe etc.) kwalifikującego publikację do przeglądu. Przeszukano następujące bazy: PubMed, Scopus, Web of Science, Google Scholar.

Wyniki i wnioski: Kościół Katolicki, Kościół protestancki, Kościół prawosławny, Islam, Judaizm, Świadkowie Jehowy bezpośrednio nie sprzeciwiają się przeszczepianiu narządów, choć niektóre z wyżej wspomnianych wyznań stawiają pewne warunki akceptacji transplantacji. Cyganie, wyznawcy konfucjanizmu oraz szintoizmu sprzeciwiają się wykonywaniu transplantacji od osób zmarłych. Przedstawione religie nie promują wśród swoich wyznawców zarówno bycia dawcą jak i biorcą przeszczepu. Poziom przeprowadzania transplantacji na świecie jest różnorodny. Dotąd istnieje bowiem przekonanie, że poddanie się temu zabiegowi sprzeciwia się wyznawanej religii, a także tradycji

Słowa kluczowe: transplantacja, religia, postawa, dogmat

Abstract

Background: Transplantation affects almost everyone, often affecting many almost directly, whether as donor or recipient. The presence of an incurable disease, failure, or irreversible damage to a particular organ leads the patient and his or her treatment team to seek effective life-saving methods, including the possibility of tissue or organ transplantation. The development of the field of transplantology has enabled many patients to continue living. Paradoxically, the death of one person can offer life to another.

Aim of the study: To analyse the attitude towards transplantation about the dogmas of the main world religions.

Material and method: A non-systematic review of Polish and English-language scientific literature was carried out according to keywords: transplantation, transplantology, religion, denomination, and attitude. No time or methodological limitation (quantitative, qualitative, etc.) was indicated to qualify publications for review. The following databases were searched: PubMed, Scopus, Web of Science, and Google Scholar.

Results and conclusions: The Catholic Church, the Protestant Church, the Orthodox Church, Islam, Judaism, and Jehovah's Witnesses do not directly oppose organ transplantation, although some denominations place certain conditions on the acceptance of transplantation. Gypsies, followers of Confucianism and Shintoism are opposed to performing transplants from deceased persons. The religions presented do not promote among their followers either to be donors or recipients of transplants. The level of transplantation worldwide varies. So far, there is a perception that undergoing this procedure is against one's religion and tradition.

Key words: transplantation, religion, attitude, dogma

Wstęp

Geneza słowa transplantacja wywodzi się z połączenia dwóch łacińskich słów: *transplantare* - szczepić oraz *plantare* - sadzić. Według definicji jest to zabieg chirurgiczny, polegający na przeniesieniu organu bądź jego części, tkanki lub komórki w obrębie jednego bądź dwóch (antygenowo zgodnych) organizmów [1].

Zagadnienie to dotyczy niemal każdego człowieka, często dotyka wielu niemal bezpośrednio. Obecność nieuleczalnej choroby, niewydolność, nieodwracalne uszkodzenie danego narządu sprawia, że pacjent wraz z zespołem terapeutycznym poszukuje skutecznych metod ratujących życie. Rozwój dziedziny transplantologii umożliwił wielu pacjentom dalsze życie. Paradoksalnie śmierć jednej osoby może ofiarować życie drugiej [2].

Życie stanowi wartość najwyższą, a ciało osoby zmarłej powinno być traktowane z ogromnym szacunkiem. To właśnie transplantacja umożliwia przywrócenie zdrowia lub

uratowanie życia osobie zmagającej się z niewydolnością narządu. Ta dziedzina medycyny cieszy się relatywnie dużym zainteresowaniem społecznym, w szczególności bioetyków i duchownych reprezentujących poszczególne wyznania czy ruchy wyznaniowe [3].

Badania przeprowadzone w 2012 roku przez Centrum Badania Opinii Społecznej (CBOS) na terenie Polski wskazują, iż około 23% ludzi odmawia oddania narządów ze względu na wyznawaną religię. Większość respondentów miewa dylemat dotyczący własnego stanowiska wobec transplantacji jako przyczynę najczęściej wskazując wątpliwości zgodności takiego postępowania z sumieniem i wyznawaną wiarą [3,4].

Cel pracy

Celem pracy jest analiza stosunku do transplantacji w zależności do dogmatów głównych religii świata.

Materiał i metoda

Przeprowadzono niesystematyczny przegląd piśmiennictwa naukowego, polsko i anglojęzycznego, według słów kluczowych: *transplantacja, transplantologia, religia, wyznanie, postawa*. Nie wskazano ograniczenia czasowego oraz metodologicznego (ilościowe, jakościowe etc.) kwalifikującego publikacje do przeglądu. Przeszukano następujące bazy: PubMed, Scopus, Web of Science, Google Scholar. Na podstawie analizy tytułu, abstraktu oraz treści artykułu zakwalifikowano 15 pozycji literaturowych.

Wyniki

Kościół Katolicki jest przychylnie nastawiony do transplantacji. Temat ten był już poruszany przez papieży od XIX wieku. Papież Pius XII uważał, że ciała człowieka należy się bezwzględny szacunek oraz nie powinno się w nie ingerować bez potrzeby. Za wyjątek, który pozwala na integrowanie nadmienić ocalenie lub uratowanie życia drugiej osobie. Popierał pobieranie narządów ze zwłok, darowanie krwi jedynie przy uzyskaniu zgody od rodziny. Kolejnym papieżem, który uwzględnił swoje zdanie i poglądy względem zagadnienia transplantologii jest Jan Paweł II. Wielokrotnie poruszał on ten temat w encyklice *Evangelium vitae*, *Katechizmie Kościoła Katolickiego* oraz *Karcie pracowników służby zdrowia*. Wedle jego nauki ofiarowanie narządu było rozpatrywane w aspekcie bezinteresownego daru, który był postrzegany jako coś niezwykłego, co ratowało życie innemu człowiekowi [5]. Jan Paweł II podkreślał jak istotne jest poszanowanie godności człowieka oraz sprzeciwiał się komercjalizacji i obrotowi materiału biologicznego wykorzystywanego w transplantacji. Niejednokrotnie wskazywał na to, że oddanie narządu jest nieocenionym, a zarazem prawdziwym aktem miłości dla bliźniego [6].

Kościół protestancki powiela w pewien sposób stanowisko Kościoła Katolickiego. Wiele wspólnot protestanckich uważa, że zostanie dawcą ma pewien wymiar sakramentalny. Danie narządu stanowi akt miłosierdzia o najwyższej wartości. Protestanci zdają sobie sprawę, że przekazanie części siebie pozwala na uratowanie życia innej osobie. Wyrażenie zgody za życia sprawia, że ten czyn jest etycznie odpowiedzialny. W przypadku takowej zgody ze strony rodziny (w sytuacji przeszczepienia organu od osoby zmarłej) przeszczep jest również formą pomocy i daje możliwość uratowania bliźniego. Należy podkreślić, że takie postępowanie nie powoduje braku szacunku do bliskiej zmarłej osoby. Ponadto kościoły protestanckie wyrażają sprzeciw odnośnie do pobierania narządów w przypadku braku zgody, a także gdy ma to podłoże komercyjne [7].

Kościół prawosławny nadal debatuje wokół tematu transplantacji. Zezwala on na przeszczepienie narządów oraz tkanek po śmierci. Nie sprzeciwia się temu zabiegowi, jeśli jest on stosowany w celu poprawy życia drugiej osoby lub w przypadku udoskonalenia

leczenia. Wyznawcy tej religii nie mają nic przeciwko odnośnie transplantacji skóry, kości lub nerek. Nie dopuszczają natomiast do przeszczepu serca. Jest to dla nich niedozwolone [8].

Islam to religia, w której występują różne podejścia dotyczące przeszczepu narządów. Muzułmańscy duchowni nie sprzeciwiają się świadomej transplantacji w sytuacji wyrażenia zgody na nią przez wyznawców. Ma to szczególne miejsce, gdy oddanie narządu ma na celu polepszenie życia drugiej osoby. Podjęcie takich czynności odbywa się w obecności lekarzy, którzy stwierdzają śmierć mózgu, a pobranie odbywa się w centrum badawczym. Dodatkowym warunkiem jest brak honorarium [9].

Czasem jednak istnieją odmienne poglądy wśród wyznawców tej religii. Wielu ludzi twierdzi, że transplantacja prowadzi do profanacji ciała osoby zmarłej, co wiąże się z brakiem szacunku do zwłok [10]. Istnieje też problematyczna kwestia stwierdzenia śmierci mózgu. Wyznawcy islamu dopuszczają przeszczep tylko w przypadku ustania czynności serca, braku krążenia krwi oraz pojawienia się oznak śmierci [11]. Istotną kwestią przy przeszczepie jest także to, że transplantacja jest zabroniona między muzułmaninem, a osobą będącą zwolennikiem innej religii. Bowiem wyznawcy oddany narząd uważają za komponent swojego ciała, który nie może trafić do ateisty. Dopuszcza się natomiast sytuację odwrotną w procesie transplantacji. Muzułmanin może otrzymać narząd od osoby niewierzącej [12].

Judaizm to religia, w której wartość ludzkiego życia oraz obowiązek jego zachowania (czyli pikuah nefesh) ma znaczenie pod względem etycznym oraz ze względu na istniejące prawa żydowskie. Sprzymierzeńcy zasady pikuah nefesh doskonale wiedzą o tym, że tylko w rękach Boga spoczywa władza nad życiem i śmiercią. Nikt inny nie może odebrać życia innej osobie. Ponadto zbiór żydowskich praw zostaje zawieszony, gdy pojawia się zagrożenie życia. W Judaizmie istnieją odmienne zdania w zależności od pobrania narządów od osoby żywej jak i zmarłej. W przeszczepie ex vivo muszą zostać spełnione konkretne kryteria. Potrzeba przeszczepu oceniana jest pod względem bezpieczeństwa dawcy - musi zostać wyeliminowane całkowite dla niego ryzyko. Natomiast przy przeszczepie ex mortuo bierze się pod uwagę definicję śmierci. Jednak występują w tym aspekcie wątpliwości wynikające z przekonania o braku poszanowania ciała osoby zmarłej. To procedura medyczna, która według wyznawców tej religii może nieprawidłowo wpłynąć na jakość po zmartwychwstaniu. Przez takie przeświadczenie większość osób zniechęca się do zostania dawcą. W momencie nagłych decyzji o przeczepieniu narządów zarówno od osoby żyjącej jak i zmarłej Żydzi miewają dylematy. Zgłaszają się wówczas do rabinów, w celu uzyskania wsparcia i pomocy przy podjęciu właściwej decyzji [13].

Świadkowie Jehowy na przestrzeni lat zmieniali swoje podejście wiążące się z transplantacją narządów. W 1960 roku w czasopiśmie „Przebudźcie się” znalazła się informacja, z której wynika, że nie mają oni nic przeciwko przeszczepowi, jeśli pobrany organ spełnia po zabiegu swoją funkcję. W kolejnym czasopiśmie „Strażnica” przyjrano się transplantacji osoby zmarłej. W tej kwestii stwierdzono, że ta procedura nie sprzeciwia się prawu biblijnemu. Świadkowie Jehowy powołując się na Pismo Święte twierdzą jednak, że nie mogą lub mają zabronione przetaczanie krwi. W 1982 roku znów zmienione zostało podejście w kwestii transplantacji narządów. Zdecydowano, że decyzja o transplantacji kierowana jest przez własne sumienie. Pomimo tego należy zwrócić uwagę na fakt, że część przeszczepów jest zabroniona, ponieważ pociąga ona ze sobą transfuzję krwi, której sprzeciwiają się Świadkowie Jehowy. Takie podejście przez wyznawców pozostało do dziś [14].

Podsumowanie

Ani jedna z wyżej opisanych religii nie sprzeciwia się przeszczepianiu narządów. Wyjątek stanowią Cyganie, wyznawcy konfucjanizmu oraz szintoizmu, którzy sprzeciwiają się wykonywaniu transplantacji od osób zmarłych. Przedstawione religie nie namawiają swoich

wyznawców zarówno do dawania jak i odmawiania poddania się przeszczepowi. Pomimo tego poziom przeprowadzania transplantacji na świecie jest bardzo różny. Dotąd istnieje bowiem przekonanie, że poddanie się temu zabiegowi sprzeciwia się wyznawanej religii, a także tradycji [15].

Piśmiennictwo:

1. Makara-Studzińska M., Kowalska A. J., Jakubowska K.: *Poziom wiedzy oraz opinie pielęgniarzek na temat transplantacji organów*. Medycyna Ogólna i Nauki o Zdrowiu, 2012, 18, 1, s. 31-36.
2. Picewicz J.: *Zagadnienie transplantacji w dokumentach społecznej nauki Kościoła*. Rocznik Filozoficzny Ignatianum, 2015, 1, s. 98-114.
3. Stanowiska religii wobec pobierania i przeszczepiania narządów. Dostępny w Internecie: <https://www.transplantologia.edu.pl/artykuly/stanowiska-religii-wobec-pobierania-i-przeszczepiania-narzadow/>, dostęp: 01.10.2022 r.).
4. Centrum Badań Opinii Społecznej (CBOS): *Postawy wobec przeszczepienia narządów*. Dostępny w Internecie: https://cbos.pl/SPISKOM.POL/2012/K_105_12.PDF, dostęp: 01.10.2022 r.).
5. Nogal H., Wiśniewska E., Antos E.: *Transplantacje narządów w perspektywie transkulturowej*. Polski Przegląd Nauk o Zdrowiu, 2016, 1, 46, s. 52-59.
6. Bonikowska I.: *Transplantacja w aspekcie społecznym*. Współczesne Pielęgniarstwo i Ochrona Zdrowia, 2017, 1, 6, s. 23-28.
7. Mandecki M.: *Religie Świata a transplantacje. Poglądy kościołów chrześcijańskich na problematykę transplantacji narządów i tkanek*. Anestezjologia i Ratownictwo, 2015, 9, s. 370-375.
8. Antos E., Zelman M.: *Kulturowe i religijne uwarunkowania przeszczepiania narządów w Polsce i na świecie*. Journal od public health, nursing and medical rescue, 2012, 1, s. 7-13.
9. Fortunka K.: *Transplantacja narządów ludzkich bioetycznym wyzwaniem współczesnego świata religijnego*. W: Płonka-Syroka B., Dąsał M.(red.): *Choroby i wybrane problemy medyczne w kontekście religijnym – teoria i praktyka*. Copyright by Uniwersytet Medyczny im. Piastów Śląskich, Wrocław 2020, s. 69- 80.
10. Rutkowski B., Kaliciński P., Śledziński Z. i in.: *Wytyczne dotyczące zasad zgłaszania, kwalifikacji i przygotowania zmarłych dawców do pobrania narządów*. Via Medica, Gdańsk 2009, s. 179.
11. Chmiel S.: *Społeczne i kulturowe bariery martwego dawstwa narządów w opinii koordynatorów transplantacyjnych*. (Praca doktorska). Uniwersytet w Białymstoku Wydział Historyczno - Socjologiczny, Białystok 2014, s. 96.
12. Mandecki M.: *Religie świata a transplantacje. Poglądy niechrześcijańskich religii świata na problematykę transplantacji narządów i tkanek*. Anestezjologia i Ratownictwo, 2016, 10, s. 141-143.
13. Górská K. M.: *Związek medycyny i religii. Podobieństwa i różnice w poglądach na temat transplantacji organów wśród przedstawicieli judaizmu, buddyzmu i islamu*. W: Sadowski M.(red.): *Wiara, polityka i religia*. Copyright by Katedra Doktryn Politycznych i Prawnych WPAiE UW, Koło Naukowe Doktryn Politycznych i Prawnych Wydziału Prawa & Authors, Wrocław 2015, s. 185-199.
14. Krzysztofek K.: *Stanowisko Świadków Jehowy wobec wybranych współczesnych procedur medycznych w świetle Prawa Polskiego*. Studia z prawa wyznaniowego, 2015, s. 293-295.

15. Małkowski P.: *Kulturowe uwarunkowania w transplantologii*. W: Krajewska-Kułak E., Wrońska I., Kędziora-Kornatowska K. (red.): *Problemy wielokulturowości w medycynie*. Wydawnictwo Lekarskie PZWL, Warszawa 2010, s. 335.